

Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! - Ne add el! - Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően felhasználható.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

A konvivenca kihívásai. A vallási sokféleségről Kelet-Közép-Európában

The Challenges of Convivence. On religious diversity in Central and Eastern Europe

Edited by Máté-Tóth András

<https://orcid.org/0000-0002-2709-1411>

Vallástudományok / Religious studies (13037)

vallás, pluralizmus, Kelet-Közép-Európa

religion, pluralizm, Central and Eastern Europe

DOI: <https://doi.org/10.56037/978-963-646-153-9>

<https://openaccess.hu/>

A KONVIVENCIA KIHÍVÁSAI

A vallási sokféleségről Kelet-Közép-Európában

Szerkesztette:

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

A kötet a HUN-REN–SZTE „Convivence” Vallási Pluralizmus Kutatócsoport támogatásával jelent meg.

© Szerzők, Szerkesztő, 2024
© L'Harmattan Kiadó, 2024

ISBN 978-963-646-153-9

A kiadásért felel a L'Harmattan Kiadó igazgatója.

A kiadó kötetei megrendelhetők, illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:
L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
www.harmattan.hu

Tartalom

Bevezetés	7
Sokféle sokféleség Máté-Tóth András	11
Sebzettség és reziliencia László Tamás – Gyorgyovich Miklós	39
A vallási sokféleség hatása a regionális fejlődésre Közép-Európában Balassa Bernadett	73
A vallási pluralizmus társadalomlélektani vonatkozásai Szilárdi Réka	95
Reziliencia – vallás – közösség Figus-Illinyi Rita	119
Az új vallási mozgalmak sokfélesége Nemes Márk	141
A vallási pluralizmus dimenziója az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlés beszédeiben 1991–2023 között Wimmer Krisztina	165
Pluralizmus Kelet-Közép-Európában – régiók Csikós Nándor	191
Hillsongizáció: vallási ökumenizmus vagy spirituális globalizáció? Povedák Kinga	219
A MAVALLKA adatbázis 2015 és 2023 között Barcsa Krisztina – Fülöp Tiffany	239

A MAVALLKA adatbázis 2015 és 2023 között

BARCSA KRISZTINA – FÜLÖP TIFFANY

A Magyar Vallási Közösségek adatbázisa (MAVALLKA) olyan országos vallásinformatikai adatbázis, amely 2015 óta érhető el a www.mavallka.hu domain név alatt. Elsődleges célja, hogy gyűjtse és szolgáltatassa a hazai vallási közösségek intézményi alapadatait, bemutassa a vallási intézmények sokféleségét. Ebben a tanulmányban az adatbázis fejlesztőiként és kezelőiként bemutatjuk annak történetét, fejlesztési lépéseit és további lehetőségeit. Úgy véljük, hogy ez a részletes bemutatás két szempontból is hasznos lehet. Az egyik maga a leírás, hiszen Magyarországon egyedülálló kezdeményezésről van szó. A másik pedig annak az elméleti és gyakorlati közegnek a reflektálása, amelyben az adatbázis működik.

Jelenlegi állapotában az elérhető adatok főként elektronikus és nyomtatott forrásokból származnak, azonban hosszú távú cél, hogy terepmunka útján kvalitatív felméréseket is végezzünk a közösségeknél. Az eddig elvégzett gyűjtések nyomán a következő adatok érhetőek el az adatbázisban minden közösségnél: elnevezés, felekezet, státusz, jogi státusz, alapítás (és adott esetben megszűnés) éve, cím és elérhetőségek, illetve a weboldal címe.

Egy ilyen, vallási közösségeket gyűjtő és szolgáltató adatbázis haszna számos területen megmutatkozik. Nemcsak nyílt és hasznos tudást közvetít az érdeklődők és laikusok számára, hanem képes hozzájárulni a helyi döntés előkészítéshez, a vallási dimenziók kutatásához, illetve a középiskolai, főiskolai és egyetemi oktatáshoz is a kapcsolódó társadalom- és vallástudományi témákban. Fontos továbbá kiemelni az adatbázis weboldala kapcsán a térképes megjelenítés lehetőségét is, aminek köszönhetően a listás adatfelsorolás mellett vizuális formában, térképen is nyomon lehet követni egy-egy terület felekezeti megoszlását.

A következőkben tehát igyekszünk egyrészt áttekintést adni az adatbázis relevanciájáról, működéséről és sajátosságairól, másrészt pedig bemutatjuk a különböző fejlesztési szakaszokban történt előrelépéseket, akadályokat és módosításokat. Végül ismertetjük azt is, hogy a jövőre vonatkozóan milyen fejlesztési irányokat érdemes megcélózni meglátásaink és tapasztalataink alapján.

A MAVALLKA KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI A KORTÁRS VALLÁSOSSÁG TRENDJEIHEZ

Áttekintve röviden, a teljesség igénye nélkül néhány jelentősebb, a kortárs vallásosságra és vallásgyakorlásra vonatkozó adatot az válik láthatóvá, hogy igen komplex trendekről és állapotokról kell beszélni Amerika és Európa vonatkozásában egyaránt. Amerikai viszonylatban általánosságban az mondható el a Pew Research Center (2015; Lipka – Gecewicz 2017; Smith, 2021) és a Gallup (Newport 2017; Brenan, 2018; 2019; Jones 2022) felmérései nyomán, hogy habár még mindig erős a vallási jelenlét ebben a régióban, azonban a vallásosság hagyományos formái csökkenő tendenciát mutatnak. Ezzel szemben az úgynevezett „nones” kategóriája, amely magában foglalja az ateista, az agnosztikus és a maga módján vallásos embereket is, erősödő tendenciát mutat. Ugyancsak erősödés látszik a magukat spirituálisnak, de nem vallásosnak valló emberek számában is. Európai viszonylatban is hasonló állításokat lehet tenni: a leginkább jellemző trend a kontinensen a hagyományos vallásosság csökkenését és az individualista vallásosság (amelyet kutatástól és munkadefinícióktól függően azonosíthatunk a spiritualitással is) megerősödését mutatja (Pew Research Center 2018). Azonban Detlef Pollack nyomán hangsúlyozni kell, hogy nem mutat fordítottan arányos korrelációt a két csoport, tehát a növekedés ellenére az egyházon kívüli, alternatív vallásosság formái nem képesek kompenzálni a hagyományos vallásosság formáinak veszteségeit (Pollack 2008).

A közép-kelet-európai régió országainak történelmében megkerülhetetlen, sajátos elem a szocialista szövetségi rendszer időszaka, majd azt követő felbomlása. Ennek hatásai tetten érhetők mind a társadalom, mind a vallásosság dimenzióinak vonatkozásában, ugyanis a szocialista korszakban jellemző elnyomás, majd a rendszer felbomlása utáni korlátlan – és addig nem megszokott – szabadság a vallási élet és az egyházak sajátos újjáéledését hozta magával (Máté-Tóth 2014). Magyarország vonatkozásában például az 1960-as években Nyugat-Európában és az angolszász világban meginduló úgynevezett spirituális forradalom csak kb. 30 év késéssel kezdhett el kibontakozni, amelynek köszönhetően az olyan jelenségekkel, mint a vallási pluralizmus növekedése, a kiscsoportos szerveződések, a fundamentalizmus, az intézményi krízis, a privát vallásosság vagy a politikai vallás az átmenetiséget mellőzve találkozott a magyar társadalom (Heidl – Szilárdi 2022). A közép-kelet-európai régió vonatkozásában szintén a Pew Research Center által 2017-ben közzétett adatok alapján elmondható, hogy a régió nagy részében a felnőttek többsége állítja, hogy hisz Istenben, és a legtöbbben valamilyen vallással is azonosulnak.

A kutatásban résztvevő 18 ország¹ vonatkozásában kijelenthető, hogy átlagosan az emberek 86%-a vallja magát hívőnek. A spektrum egyik felén Grúzia (99%), Örményország (95%), Moldova (95%), Románia (95%) és Bosznia (94%) található. Ezzel szemben Észtország és Csehország a spektrum másik végére esik. Az észteknek 44%-a, a cseheknek pedig 29%-a mondja, hogy hisz Istenben, ezzel szemben a „nones” kategóriája Észtországban 45%, Csehországban pedig 72%. Magyarországon 26% „teljesen biztos”, 26% „meglehetősen biztos”, 7% „nem túl biztos/egyáltalán nem biztos”, 30% pedig egyáltalán nem hisz Istenben. Összesen tehát a magyarok 59%-a hisz valamilyen szinten, míg 30% egyáltalán nem hisz Istenben a felmérés alapján. A két legelterjedtebb vallás az ortodox kereszténység (a régióban élők 57%-a) és a római katolicizmus (18%) a régióban. Ezt követi a „nones” kategóriája 14%-kal (Pew Research Center 2017).

Kifejezetten Magyarországra fókuszálva a korábbi népszámlálási adatok is pluralizmusról árulkodnak. A legfrissebb, 2022-es népszámlálás adatai nyomán elmondható, hogy a lekérdezés összesen 21 konkrét közösségről szolgáltat adatot a vallási hovatartozásra vonatkozóan, azonban az adatok közül messze kiugró azok száma, akik nem kívántak válaszolni a vallási hovatartozást felmérő kérdésre. Ezt követi a római katolikusok és végül a vallási közösséghez, felekezethez nem tartozók száma. A nem válaszolók kategóriájának ilyen kiemelkedő számú csoportja számos kérdést vet fel a lekérdezéssel és a csoport vallási hovatartozásával kapcsolatban egyaránt. Emellett a népszámlálás kérdéseire vonatkozóan jól látható az is, hogy elsődlegesen a nagyobb, főként keresztény kapcsolódású vallási közösségeket méri. Mindösszesen 5 olyan kategória van, ami eltérő nézetű, többnyire nagyobb vallási felekezetre vonatkozik: az izraelita, az iszlám, a buddhizmus, a hinduizmus, illetve a „felsoroltak közé nem tartozó”.

A kortárs vallásossági trendekre vonatkozó adatokból egyértelműen látszik az intézményi vallásosság irányából történő eltolódás a sokszínű „nones” kategóriája és/vagy az alternatív vallásosság felé az európai és amerikai térséget illetően. A hazai népszámlálási adatoknál azonban látható, hogy az intézményi alapú önbesorolás az elsődleges lekérdezési kategória – és ezen belül is hangsúlyos az eltolódás a keresztény csoportok tételes lekérdezése felé. Mindez azért jelentős a MAVALLKA szempontjából, mert rámutat az általunk kialakított adatbázis egyik legfontosabb előnyére: objektív adatokból kiindulva igyekszik pontosabb, átfogóbb és árnyaltabb képet láttatni Magyarország vallási helyzetéről és közösségeiről. Habár a közösségekhez tartozó létszámadatokat még nem tartalmazza az adatbázis, azonban az intézményi adatok alapján már önmagában is jól szemlélteti, hogy mennyivel színesebb és összetettebb az ország vallási tér-

¹ Örményország, Fehéroroszország, Bosznia, Bulgária, Horvátország, Csehország, Észtország, Grúzia, Görögország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Moldova, Lengyelország, Románia, Oroszország, Szerbia, Ukrajna.

képe ahhoz képest, mint amit például a népszámlálás vagy az (értelemszerűen) korlátozottabb fókuszú felmérések kategóriái mutatnak. Összességében tehát elmondható, hogy a pluralizmust igyekszik minél pontosabban, az intézményi adatok feltárásán és szolgáltatásán keresztül láthatóvá tenni az általunk készített adatbázis. A továbbiakban a MAVALLKA kialakításával, fejlesztéseivel, működésével és az időközben esetlegesen felmerülő problémákkal kapcsolatos legfontosabb csomópontokat mutatjuk be, időrendi sorrendben.

A MAVALLKA LEGELSŐ VERZIÓJÁNAK LÉTREHOZÁSA

A MAVALLKA első, online is elérhető adatbázisa 2015-ben jött létre a Tudás-ipar igényeit kiszolgáló felsőoktatási szolgáltatások megalapozása a Dél-Alföldi régióban (TÁMOP-4.2.1.D-15/1/KONV-2015-0002) című projekt keretein belül a Szegedi Tudományegyetem Vallástudományi Tanszék munkájának köszönhetően. Az első adatbázis prototípusa több forrásból táplálkozott. Egyrészt alapul vette a Vallástudományi Tanszék korábbi lekérdezései és felmérései nyomán szerzett adatokat, másrészt a www.birosag.hu által közzétett civil szervezetek névjegyzékében található információk lettek felhasználva. Ezekből az adatokból állt össze az a 364 tételeből álló táblázat, amely a 2015-ös projekt során a MAVALLKA adatbázis alapját és kiindulási pontját képezte.

A prototípus-táblázat alapvetően csak a fő intézmények adatait tartalmazta, a helyi közösségek, továbbá a kisebb, esetlegesen nem bejegyzett, de aktívan működő vallási mozgalmak a fókuszán kívül estek. Azaz a gyakorlatban a prototípus-táblázatban egyetlen tétel volt például a Magyar Katolikus Egyház; a különböző plébániák és/vagy szerzetesrendek nem szerepeltek benne. Ugyancsak hiányosak voltak az elérhetőségek, továbbá GPS-koordinátákat egyáltalán nem tartalmazott a táblázat. A MAVALLKA első adatbázisa tehát ezen adatok gyűjtését tűzte ki céljául. A fő közösségi adatok nyomvonalán elindulva igyekeztünk elsődlegesen online forrásokból kigyűjteni a helyi közösségek elérhetőségeit, GPS-koordinátáit és egyéb, hiányzó adatait.² A gyűjtés eredményeképp végül egy 5238 tételes adatbázis jött létre, amely a következő adatokat tartalmazta: ID (egyedi azonosító), név, felekezet, jogi státusz, székhely, telefonszám, e-mail-cím, honlap, telephely, telephely elérhetőségek, telephely GPS-koordináta, hivatalos képviselő neve és elérhetőségei, egyéb megjegyzések. A megjegyzések alatt olyan információk szerepeltek, mint például a postacím, honlapon szereplő úrlapon keresztüli kapcsolatfelvétel lehetősége, melyik plébánia látja el az adott kisközösséget, facebook elérhetőség, illetve egyéb kiegészítő megjegyzések a

² Az adatok gyűjtésében és későbbi frissítésében jelentős munkát végzett Vallah Csaba diplomás valláskutató.

működéssel, elérhetőségekkel, kapcsolatfelvétellel kapcsolatban. Ez a táblázat képezte a legelső, online is elérhető adatbázis gerincét.

Mielőtt bemutatnánk röviden az első online MAVALLKA adatbázis kialakítását és sajátosságait, mindenképp ki kell térni arra, hogy mit is jelentenek az úgynevezett tartalomkezelő rendszerek. A mai, technológiai szempontból állandóan fejlődő világban, ahol a legtöbb tartalmat az interneten keresztül kezeljük és érjük el, különböző típusú tartalomkezelő rendszerek jöttek létre a végbemenő változások folyamatában. A tartalomkezelés részévé vált az emberi munkafolyamatok gépi támogatása, ami a tartalom előállítását, kereshetőségét, feltárását, megjelenítését, elemzését, szerkesztését, terjesztését és archiválását – vagyis az adatkezelést és az információmenedzsment feladatkörét – jelenti (Magyar 2007). Azt a rendszert, ami ezeknek valamelyik részét kezeli Content Management Systemnek, vagyis CMS-rendszernek nevezzük. A jelenlegi technológiai fejlettségnek és digitális szocializációnak köszönhetően egyre inkább elvárás ezektől a rendszerektől az, hogy – funkcionalitásukat megőrizve – minél több részfeladatot tudjanak kezelni úgy, hogy mindeközben egyre kevesebb szakmai és programtervezői ismeretre legyen szükség a használatukhoz. Emellett a tartalomkezelő rendszerekkel szemben egyre nagyobb elvárás az is, hogy több személy együttműködésével készül munkáknak tudjanak helyet biztosítani, segítsék a felhasználók közötti kommunikációt, csökkentsék a redundáns adatbevitelt és könnyítsék az adattárolási és elérési lehetőségeket (Nádasi – Racsko 2013).

A tartalomkezelő rendszereknek számtalan fajtája van annak függvényében, hogy milyen típusú tartalmakat kell kezelniük vagy hogy milyen tevékenységre jellemző munkafolyamatokat kell támogatniuk (Nádasi – Racsko 2013). A MAVALLKA-projekt szempontjából a webtartalom-kezelő rendszerek (Web Content Management System – WCMS) kategóriája volt releváns, mivel ezek a rendszerek képesek arra, hogy jelentős programozói tudás nélkül megjelenítsék (azaz megfelelő struktúrában helyezték el és kimenettel lássák el) a projekt tartalmát. A webtartalom-kezelő rendszerek célja, hogy a létrehozott honlapok karbantartása (szoftverfrissítések), és a napi adminisztrációs feladatok elvégzése (tartalom létrehozása, szerkesztése, törlése) szakirányú végzettség nélkül is kivitelezhető legyen. Erre a WCMS-rendszerek egy könnyen kezelhető, grafikus szerkesztőfelület révén biztosítanak lehetőséget.

A WCMS-rendszerek technikai működése vagy felépítése négy elemből áll egy sematikus, egyszerűsített leírás alapján. A tárhelyen (ahol tároljuk a honlapot) van egy operációs rendszer, ezen fut egy webszerver, egy adatbázis program (ami tárolja a webhely összes tartalmát és beállítását) és maga a WCMS-keretrendszer. Ha valaki a saját számítógépén meg szeretne tekinteni egy weboldalt, akkor ezt a kérést a webszerver fogadja, továbbítja a WCMS-rendszernek, az értelmezi,

és a saját elemeiből, illetve az adatbázis programjából kiolvasott adatok alapján visszaküldi a választ a felhasználó saját számítógépére, aki így meg tudja nézni a kívánt weboldalt (Drupal 2024). Ebből a folyamatból a WCMS rendszerek azok, amik a leginkább befolyásolják a feladat elvégzését, mert habár különböző webszerverek különböző hatékonysággal és biztonsággal képesek továbbítani a válaszokat, de a honlap adatainak tényleges struktúráját és megjelenítését a tartalomkezelő rendszerek befolyásolják a leginkább.

A webtartalom-kezelő rendszerek, mint ahogy a legtöbb szoftver, alapvetően két csoportra bonthatók fel. Az egyik kategóriát a kereskedelmi forgalomban lévő alkalmazások jelentik, amelyeket valamilyen díj ellenében lehet használni. Ezeket általában professzionális fejlesztők készítik, és a program megvételéhez a szoftver folyamatos szupportja is hozzátartozik. A program forráskódja nem nyilvános, ami egyrésztől nagyobb biztonságot jelent, másrésztől viszont az ügyfeleknek nincs lehetősége fejleszteni a szoftvert, így bármilyen ilyen irányú kérés komoly további anyagi vonzattal járhat. A másik kategóriát a nyílt forráskódú szoftverek jelentik. Ezek általában amatőr vagy önszerveződő fejlesztő csapatok munkái – vagy sok esetben egyéni kezdeményezés alapján készíti egy fejlesztő –, amelyeknek a forráskódja, sőt, maga a program is nyilvánosan elérhető. Ezek hátránya, hogy a vásárlás tényének hiánya nem kötelezi a fejlesztőket a program támogatására vagy fejlesztésére. Azonban gyakran vannak olyan köztes modellek, amik ettől függetlenül is biztosítani tudják a szoftver várható élettartamának hosszabb verzióját. A nyílt forráskód további hátránya, hogy azok is hozzáférnek, akik visszaéléseket akarnak elkövetni az esetleges biztonsági rések kihasználásával. Így, ha a programot nem készítették el megfelelően, akkor az ilyen típusú szoftverek jóval sebezhetőbbek is lehetnek. Viszont nagy előnye, hogy a kód ismerete lehetőséget biztosít a felhasználói közösségnek, hogy további fejlesztésekkel jobbá vagy megfelelőbbé tegyék a programot, ami hatalmas szabadságot és rengeteg lehetőséget jelent.

Akármelyik opcióra is esik a választás, az általánosságban elmondható a weboldalkészítő keretrendszerekről, hogy egy manuálisan programozott weboldalhoz képest biztonságosabbak, mert ritkábban van szükség biztonsági frissítésekre. Emellett esztétikus, egységes megjelenést, könnyen átlátható és kezelhető, felhasználóbarát grafikus működési felületet, keresőbarát oldalak kialakítását, több felhasználó egyidejű hozzáférését, több szerepkör használatát, a honlapok könnyű bővíthetőségét, automatikus tartalomkitöltéseket, illetve többnyelvűséget is biztosítanak. Hátrányuk, hogy maguknak a honlapok készítésére alkalmas keretrendszereknek a fejlesztése bonyolultabb, mint a hagyományos oldalaké, illetve pont ezért nehezebb is fejleszteni őket, mert tisztába kell lenni a működésükkel, ami keretrendszerenként valamilyen szinten eltérő. Mindezekon túl, mivel nincs szükség szakmai tudásra a működtetéséhez,

gyakran átlagfelhasználók üzemeltetnek ilyen típusú weboldalakokat. Ennek okán pedig előfordulhatnak stabilitási problémák. Attól függetlenül, hogy a webtartalom-kezelő rendszerek mindegyike honlapok előállítására lett létrehozva, még nem működnek teljesen azonos módon, nem ugyanúgy biztosítják a funkciók és opciók körét – akár kereskedelmi, akár nyílt forráskódú keretrendszerrel legyen szó. Éppen ezért fontos az igényeknek és az elvárásoknak legmegfelelőbb honlapkészítő keretrendszer kiválasztása.

A MAVALLKA legelső honlapja a Drupal³ keretrendszerben készült. A Drupalt a 2000-es évek elején fejlesztették, és Dries Buyater nevéhez köthető. Ma az egyike a nagyobb és jelentősebb honlapkészítő keretrendszereknek. A BuiltWith⁴ adatai alapján, ami az e-kereskedelmi weboldalak technológiai adatait követi nyomon, a nemzetközi szintér (BuiltWith®, [n.d.]a) legfelső, közel egymillió (775 155 db) honlapjának 3%-a (azaz 23 553 weboldala) készült ezzel a keretrendszerrel a 2024. március 21-i adatok alapján, ahol az egy millióból 61% az egyéb⁵ kategóriába tartozik. Ugyanakkor Magyarországon (BuiltWith®, [n.d.] b), a több mint 260 000 felmért honlapból 2,53%, vagyis 6675 weboldal készült Drupallal. Nyílt hozzáférésű és platformfüggetlen keretrendszer, aminek két legnagyobb előnye a sebessége és a biztonsága. Éppen ezért nagyobb látogatottságú, komplexebb oldalaknál nagyon jól teljesít. Hátrányának tekinthető az átlag felhasználó szempontjából, hogy első körben szakértőknek készült, így – bár egyszerű weboldalak kialakítására is alkalmas – komplexitása nehezítheti a használatát. A MAVALLKA adatbázis elkészítése esetében ez például azt jelentette, hogy mivel a Drupal keretrendszerben egészen egyedi kialakításra is lehetőség van, így használata és működése elsődlegesen a honlap eredeti készítői számára volt a legegyszerűbb.⁶

Mivel a Drupal alkalmas arra, hogy komplex és egyedi oldalakat alakítsanak ki vele, a MAVALLKA legelső honlapjának elemei teljes mértékben a létrehozott vallási közösségek adatait tartalmazó adatbázis alapján lettek felépítve. Sőt, a honlap létrehozói az adatbázis adatait a táblázathoz képest részletesebben készítették el, a táblázatban megjegyzés mezőben szereplő elemek egy részének már eleve önálló beviteli mezőt hoztak létre. Az adatokat tömeges betöltéssel (egyszerre nagyszámú tétel importjával) is be lehetett vinni a rendszerbe, de egyesével is létre lehetett hozni benne tételeket, illetve a már bent lévő adatokat lehetett utólag is szerkeszteni, módosítani. Az alábbi képen láthatóak azok az

³ Drupal keretrendszer honlapja: <https://www.drupal.org/>.

⁴ Honlap elérhetősége: <https://builtwith.com/>.

⁵ Sok további, kisebb keretrendszer ömlesztett kategóriája.

⁶ A most használatban lévő WordPress keretrendszer egy külső fejlesztők által létrehozott bővítménnyel dolgozik, ami képes elemek nagy számú tételeinek és adatainak a létrehozására, kategorizálására, kilistázására és térképen megjelenítésére. Előnye, hogy működése és használata minden felhasználó számára azonos.

egy közösséghez tartozó adatok külön sorokban, amelyeknek a befogadására a létrehozott adatbázis alkalmas volt. A betöltéshez a táblázatot XML fájlformátumra kellett átalakítani, ami során a táblázat oszlopai megfeleltetésre kerültek a képen is látható XML tagekkel, vagyis a <record> egy-egy sorával.

1. kép. A Drupal rendszerbe betölthető közösség adatainak listája XML formátumban

```
<record>
  <ID>$(column_1)</ID>
  <Nev>$(column_2)</Nev>
  <Felekezet>$(column_3)</Felekezet>
  <Jogi_statusz>$(column_4)</Jogi_statusz>
  <Szekhely_Irsz>$(column_5)</Szekhely_Irsz>
  <Szekhely_Varos>$(column_6)</Szekhely_Varos>
  <Szekhely_Utca>$(column_7)</Szekhely_Utca>
  <Szekhely_Hazszam>$(column_8)</Szekhely_Hazszam>
  <Szekhely_Telefonszam>$(column_9)</Szekhely_Telefonszam>
  <E-mail_cim>$(column_10)</E-mail_cim>
  <Honlap>$(column_11)</Honlap>
  <Telephely_irsz>$(column_12)</Telephely_irsz>
  <Telephely_varos>$(column_13)</Telephely_varos>
  <Telephely_utca>$(column_14)</Telephely_utca>
  <Telephely_hazszam>$(column_15)</Telephely_hazszam>
  <Telephely_elerhetoseg>$(column_16)</Telephely_elerhetoseg>
  <Telephely_GPS_koordinata1>$(column_17)</Telephely_GPS_koordinata1>
  <Telephely_GPS_koordinata2>$(column_18)</Telephely_GPS_koordinata2>
  <Hivatalos_kepviselo_neve>$(column_19)</Hivatalos_kepviselo_neve>
  <Hivatalos_kepviselo_e-mail_cime>$(column_20)</Hivatalos_kepviselo_e-mail_cime>
  <Hivatalos_kepviselo_telefonszama>$(column_21)</Hivatalos_kepviselo_telefonszama>
  <FB_oldal>$(column_22)</FB_oldal>
  <Postacim>$(column_23)</Postacim>
  <Megjegyzes>$(column_24)</Megjegyzes>
</record>
```

A MAVALLKA TOVÁBBI FEJLESZTÉSI PROJEKTJEI

Az első nagyobb fejlesztés

Az adatbázisban 2015 és 2020 között semmilyen változás, fejlesztés vagy adatfrissítés nem történt. A HUN-REN-SZTE Convivence – Vallási Pluralizmus Kutatócsoport 2020-ban karolta fel a projektet, és nyújtott támogatást három szakaszban a folyamatos fejlesztésekhez és frissítésekhez. Az első, 2020-as fejlesztési projekt keretében két fő célt tűztünk ki a MAVALLKÁ-val kapcsolatban. Egyrészt szükség volt arra, hogy a teljes adatbázist új tárhelyre költöztessük annak érdekében, hogy a továbbiakban a korlátlan hozzáférésnek köszönhetően gördülékenyen futhassanak át a különböző informatikai fejlesztések és módosítások. Másrészt elengedhetetlen volt, hogy a vallási közösségekre vonatkozó adatokat ismét ellenőrizzük egyesével, és ennek nyomán frissített tételekkel töltsük fel az adatbázist. Az új tárhelyre történő átköltöztetés szakaszában a Sze-

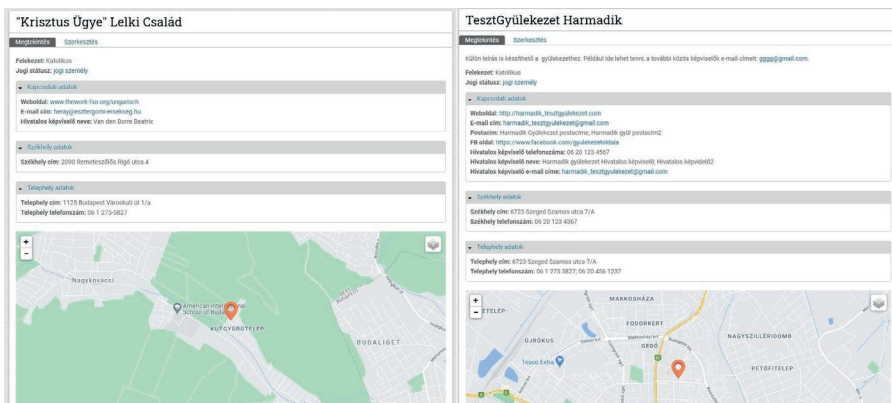
gedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno könyvtárának informatikai osztálya nyújtott segítséget. Emellett nem csak biztosították a jelenleg is használatban lévő tárhelyet, hanem ők végezték el a tárhely megfelelő kialakítását, a Drupal keretrendszer áthelyezését (egyeztetve a honlap korábbi üzemeltetőivel), és a domain beállításokat. Az egységes SZTE egyetemi irányelveknek köszönhetően az adatbázis először a www.mavallka.szte.hu domain alatt volt elérhető kis ideig, azonban pár héten belül átirányításra került az eredeti www.mavallka.hu domain is. Jelenleg mind két domain alatt elérhető a honlap.

Az online betöltéshez szükséges adattábla kialakításakor a 2015-ös táblázatot vettük alapul. Az első fejlesztési szakaszban még nem változtattunk az adatbázis struktúráján, csak a már meglévő adatcsoportokat ellenőriztük és javítottuk. Ennek nyomán a jogi státusz mindenhol pontosításra került: 2020-tól már nem csak az volt megadva, hogy az adott közösség jogi személy-e vagy nem, hanem az is, hogy konkrétan milyen keretek között végzi működését (pl. egyház, vallási egyesület, közhasznú egyesület stb). A megjegyzéseket, elérhetőségeket és GPS-koordinátákat mindenhol frissítettük, a kritikus és nagyobb változásokat pedig belső megjegyzésekben is szerepeltettük a nyomkövethetőség érdekében. Emellett egyre több közösség vált nyitottá a social media használatára, így a korábbiakhoz képest jóval nagyobb számban találtunk és vittünk fel Facebook-linket is a megjegyzésekbe. Végül az utolsó munkaszakaszban egyrészt törlésre kerültek azok a közösségek, amelyek 1. a keresések nyomán biztosan megszűntnek voltak tekinthetőek 2020 tavaszán és nyarán, illetve 2. amelyek jól láthatóan nem végeztek már a továbbiakban vallási tevékenységet. Másrészt pedig vittünk fel olyan közösségeket is, amelyek a korábbi táblázatokban nem szerepeltek azelőtt. A 2020-ban elkészült adattábla 5234 tételből állt a korábbi 5238-hoz képest. A 4 tételes különbség első ránézésre talán meglepő lehet, ezért ki kell hangsúlyozni, hogy a két adattábla között jóval több eltérés van 4 tételnél. A kisszámú különbség oka, hogy körülbelül ugyanolyan arányban töröltünk és vittünk fel új közösségeket az első nagyobb fejlesztési szakasz során.

Az adatbázis első, eredeti betöltésekor a megjegyzés oszlopba lévő adatok egy része nem került betöltésre, valamint technikai megszorítások miatt bizonyos adattípusokból csak egy elemet lehetett felvinni (például a kapcsolati adatoknál csak egy e-mail-cím szerepelhetett). Mivel az adatbázis adatai jelentős frissítésen és bővítésen estek át, ezért az új tárhelyen teljesen új tömeges betöltést végeztünk (törölve a korábban felvitt adatokat), ahol minden adatot betöltöttünk, amivel rendelkezünk. Ennek a folyamata azt jelentette, hogy az XLSX formátumban (MS Excel) lévő adattábla oszlopait át kellett konvertálni XML fájlba. Az átalakítás során a munkafájlokban kiemelésre kerültek azok a megjegyzés oszlopban lévő adatok (pl.: postacím, Facebook-elérhetőség) ame-

lyeknek volt saját beviteli mezője az online felületen ugyan, de adatok nem voltak szerepeltetve ott. Továbbá azoknál a beviteli mezőknél, ahol a megszorítások miatt nem lehetett két vagy három azonos adatelemet betölteni, ott a további adatokat a megjegyzés mezőbe töltöttük be. Végeredményként egy részletesebb adatbázist tudtunk szolgáltatni az érdeklődők számára.

2. kép. Bal oldalon az első Drupal betöltés utáni állapot látható, jobb oldalon a részletesebb adatbetöltés egy teszt verziója tekinthető meg.

A 2021-es fejlesztés kezdeti problémái és lépései

A HUN-REN–SZTE Convivence – Vallási Pluralizmus Kutatócsoport által támogatott második nagyobb fejlesztési szakaszra 2021-ben került sor. Az első legnagyobb probléma ebben az évben akkor vált egyértelművé számunkra, amikor azzal szembesültünk, hogy a weboldalt feltörték. Ennek több okát is meg lehet jelölni.

Egyrészt globális vonatkozásban mindenképp szót kell ejteni röviden arról, hogy az egyetemi tárhelyeken levő honlapok általában véve jóval nagyobb kockázatnak vannak kitéve, ugyanis a rengeteg érzékeny kutatási és személyes adat miatt igencsak vonzó célpontok a kiberbűnözők számára. Az oktatás – és különösen a felsőoktatás egyik kulcsfilozófiája a nyitottság, az együttműködés, az információ szabad áramlása és megosztása más kutatókkal egyetemen belül és kívül, ami nagyban növeli a biztonsági kockázatot. Ez ellentétes felfogás például a vállalati szektorral, ahol az információkat és fontos adatokat, az üzleti titkokat igyekeznek minél jobban levédeni. Mivel a titoktartás és a minél magasabb szintű védelem kiépítése helyett az egyetemek inkább a nyitottságra, a bizalom, az információcsere és a vita hagyományára építve működnek, sok-

kal alacsonyabb szintű a magasan fejlett, nehezen megkerülhető ellenőrzési rendszerek alkalmazása. Emellett további problémát jelent, hogy a munkaerő, a hallgatók, a vendégoktatók, kutatók stb. folyamatos rotációja magasabb szintű sebezhetőséget idézhet elő. Nehezíti még az egyetemek helyzetét például nagyobb vállalati szereplőkkel szemben az erőteljes, mindent lefedő központosítás hiánya vagy alacsony szintje is. Az egyetemek, a karok, vagy gyakran maguk a tanszékek is sok esetben külön, autonóm egységekként működnek informatikai vagy online jelenlét szempontjából – még akkor is, ha van egy-egy informatikai intézet például, amely összefogja és irányítja a hálózatok kiépítését és a működést (Ulven – Gaute 2021). A magasabb kockázati faktorok és sebezhetőség mellett hangsúlyozni kell a kibertámadások jelentős növekedését is a COVID-19 eseményei miatt. Mivel rengetegen kezdtek el home office-ből dolgozni, ezért eddig nem látott mértékeket öltött a különböző átverések és hackertámadások száma világszinten, amely támadások nem kímélték a fontosabb médiumokat vagy nemzeti infrastrukturális intézményeket sem (Lallie *et al.* 2021). Az egyik leginkább veszélyeztetett szektor az egészségügy volt ebben az időszakban, de ugyancsak fontos kockázati szempontból, hogy a lezárások miatt szükségessé váló online oktatás ráirányította a támadók figyelmét az e-learning anyagok, az oktatási intézmények és az online oktatáshoz használt platformok esetleges biztonsági réseire és támadhatóságára is (Palicz *et al.* 2021).

Másrészt konkrétan a MAVALLKA oldalára fókuszálva ismételten ki kell emelni azt, hogy a Drupal összetettebb, inkább szakértőknek készült szoftver, így a weboldal frissítésekor egyre gyakrabban ütköztünk különböző problémákba. Alapvetően – ahogy már korábban is utaltunk rá –, a honlap készítői és üzemeltetői azok, akik a legaprólékosabban ismerik a rendszerüket, így az új üzemeltetői csapatnak a kész, mások által felépített oldal utólagos megismerése csak jelentősebb energiaráfordítással volt lehetséges. Ez nemcsak az első, átvételt követő időszakra vonatkozó kijelentés, hanem minden nagyobb változtatás, fejlesztés, frissítés esetén fennálló probléma volt. A Drupal rendszerénél – ahogy egyébként a többinél is – nagyon fontos a szoftver alapsomagjának a folyamatos frissítése, hogy ne maradjanak olyan biztonsági rések, amik sebezhetővé és így feltörhetővé tehetik a weboldalt. Azonban a folyamatos nyomonkövetést, az állandó frissítéseket és szupportot – azaz röviden a folyamatos, napi szintű ellenőrzést és karbantartást a fent említett, szükséges mértékű energiaráfordítással nem tudtuk biztosítani, hiszen az adott fejlesztési projektek mindig csak meghatározott időszakra szóltak. Így a megfelelő, állandó karbantartás hiánya szintén nagyban felelős azért, hogy az oldalt végül feltörték. A probléma megoldását végül abban láttuk, hogy keretrendszert váltunk, és egy teljesen új, WordPress-alapú honlapot készítünk két okból. Egyrészt a manapság készített honlapok nagy része WordPress keretrendszert használ, jelenleg ez nevezhető

a legnépszerűbbnek, ennek okán a leginkább támogatottnak. Másrészt egy teljesen új, számunkra jóval ismertebb alapokon nyugvó honlap elkészítésével lehetőségünk nyílt nagyobb fejlesztések tervezésére és implementálására a későbbiekben. Emellett a frissítések és az ellenőrzések idejét is nagyban lecsökkentette a későbbiekben, így lehetőségünk volt akár két fejlesztési szakasz között is odafigyelni arra, hogy ne keletkezzenek biztonsági rések. Ennek nyomán az új, WordPress-alapú honlap elkészítése vált az elsődleges célunkká ebben a fejlesztési szakaszban, amelynek megvalósítását a lehető legrövidebb idő alatt kellett kiviteleznünk. Ezzel párhuzamosan úgy döntöttünk az új honlap fejlesztése miatt, hogy amennyire csak lehetséges, megújítjuk és aktualizáljuk az adatbázis forrásaként funkcionáló adattáblánkat is. Elsőként ez utóbbi munkafolyamatot mutatjuk be, majd ezt követően ismertetjük az új honlap működésének és kialakításának legfontosabb elemeit.

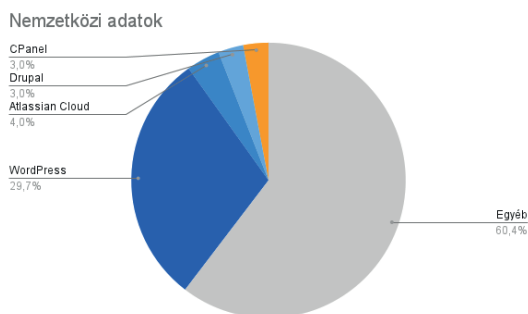
Az adattábla megújításának és frissítésének első lépéseként áttekintettük a korábbi adattáblákat, majd létrehoztunk egy olyan táblázatot, amely kivétel nélkül minden vallási közösséget tartalmazott – működőt és megszűntet egyaránt. Ezt követően minden közösséghez (ahol találtunk róla adatot) hozzárendeltük az alapítás és a megszűnés évét. Végül kibővítettük az adattáblát egy „Státusz” oszloppal is, ahol az alábbi három kategória közül rendeltünk egyet minden közösséghez: „Működő”, „Megszűnt”, „Bizonytalan” státusz. Ezzel párhuzamosan került sor a közösségek korábbi, megváltozott adatainak, illetve a GPS-koordináták frissítésére is. Továbbá egységesítettük a közösségek neveit is. Erre azért volt szükség, mert a korábbi táblázatok kialakításánál nem volt erre vonatkozó irányelv, így például az azonos felekezetű vallási közösségeknél előfordult, hogy az anyaegyház megnevezésére eltérő módokon, különböző rövidítésekkel került sor. A végleges adattábla, mely azután betöltésre került az adatbázisba 5344 tételből állt.

Az alapítás és a megszűnés dátumai, továbbá a státusz oszlop mellett külön oszlopban szerepeltettük az újkori újraalapítás évét is, amennyiben az releváns volt. Emellett indokoltnak láttuk a „Megjegyzések” oszlopból kiemelni, és külön adatcsoportokként felvinni a „Facebook-elérhetőséget” és a „Postacímet”. Végül az utolsó oszlop, amivel bővítettük az adattáblát a „Megye” megnevezés alatt arra szolgál, hogy megyénként kereshetőek, szűrhetőek és böngészhetőek legyenek a vallási közösségek. Az új, WordPress keretrendszerben létrehozott honlapra történő adatbetöltés végül a megújított, lefrissített adattábla alapján történt.

Az új, WordPress-alapú honlap létrehozása és adatokkal való feltöltése

A WordPress keretrendszer – amiben jelenleg is működik a honlap – szintén a 2000-es évek elején jelent meg, és Matt Mullenweg, illetve Mike Little fejlesztői nevéhez köthető. Szintén nyílt hozzáférésű és platformfüggetlen szoftver, amit elsődlegesen blogok készítésére alakítottak ki. Azonban az elmúlt több mint húsz év fejlesztései nyomán teljes értékű honlapkészítő keretrendszerre vált, ami minden szükséges funkcióval és eszközzel rendelkezik. Előnye, hogy az átlagfelhasználó számára nagyon könnyű a működtetése, azonban ebből következő hátránya, hogy a bonyolultabb feladatok megvalósítása nehezebb lehet azoknak, akik nem rendelkeznek bizonyos szintű, mélyebb szakmai tudással a keretrendszer működésére vonatkozóan. Ma az egyik legnagyobb és legjelentősebb honlapkészítő keretrendszernek tekinthető a WordPress. A keretrendszerek jelenléte általában véve a felhasználtságuktól és a kihasználtságuktól függ. Minél több weboldal készül az adott honlapkészítő programmal, annál többen fognak abba a keretrendszerbe befektetni – mind a keretrendszer készítőit, mind pedig külsős programozókat tekintve –, és annál hosszabb életű, több opciót kínáló, biztonságosabb szoftver lesz belőle. Áttekintve a BuiltWith⁷ 2024. március 21-ei adatait az válik láthatóvá, hogy a nemzetközi (BuiltWith®, [n.d.]a) legfelső, közel egymillió (775 155 db) detektált honlap 30%-a (228 767 weboldal) készült ezzel a keretrendszerrel, ahol az egy millióból 61% az egyéb kategóriába tartozik. Magyarországon (BuiltWith®, [n.d.]b) a megvizsgált 264 215 ezer oldalból 61%, vagyis 160 488 weboldal készült WordPress-szel. Éppen ezért az adatok is jól mutatják, hogy a jelenlegi körülmények között a WordPress stabil választásnak tekinthető.

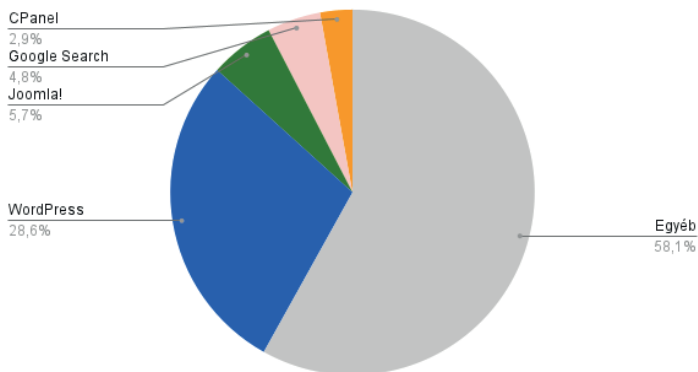
3. kép. BuiltWith® 2024. március 21-ei adatait a nemzetközi detektált honlapok honlapkészítő keretrendszereiről

⁷ Honlap elérhetősége: <https://builtwith.com/>

4. kép. BuiltWith® 2024. március 21-ei adatait a hazai detektált honlapok honlapkészítő keretrendszereiről

Magyar adatok

A keretrendszer-váltás első lépése a korábbi honlap minden tartalmi elemének az archiválása volt. Ez egész pontosan az oldalak szövegeinek, képeinek, esetlegesen feltöltött fájljainak lementését jelenti. Az adatbázis tartalma már eleve rendelkezésünkre állt a korábbi betöltések miatt. Az SZTE Klebelsberg Könyvtár informatikai osztálya a továbbiakban is biztosította a keretrendszer részére a tárhelyet és a szükséges elemeket a működéshez. A Drupal keretrendszert törölték, helyette pedig feltelepítették a WordPress rendszerét, ami továbbra is a www.mavallka.hu oldalon volt elérhető. A WordPress konfigurálása után pedig elkezdjük újra létrehozni a weboldalt.

Első lépésként a MAVALLKA adatbázis interaktív megjelenítéséhez szükség volt egy olyan bővítményre – mint a honlap központi elemére –, ami alkalmas arra, hogy megfelelően megjelenítse és kezelje az adatbázis adatait. Ezen felül elvárás volt részünkről, hogy képes legyen a különböző kategóriák használatára, azok rugalmas kialakítására és a térképes megjelenítésre – amely az egyik legfontosabb eleme a honlapnak. Több keresési és egyeztetési szakaszt követően végül a GeoDirectory⁸ nevű bővítményt választottuk, ami alkalmas különböző elemek (így az általunk kigyűjtött közösségek) térképes megjelenítésére, továbbá ezen elemek adatainak igény szerinti személyre szabására, valamint az intézmények kategóriákba tömörítésére és listás megjelenítésére is. Emellett egy stabilnak tűnő, jól működő és karbantartott bővítmény, amely bizonyos korlátozásokkal ingyenesen is használható. Vannak azonban olyan

⁸ A bővítmény weboldala itt érhető: <https://wpgeodirectory.com/>; a WordPress keretrendszer szempontjából informatív bővítmény oldal pedig itt: <https://wordpress.org/plugins/geodirectory/>.

hozzákapcsolódó, fizetős kiegészítő elemek, amelyek nagyban javítják és/vagy modernizálják a megjelenítést. Ezek közül végül csak egyetlen add-on⁹, a Marker Cluster¹⁰ éves díjára fizettünk elő, amely ténylegesen nélkülözhetetlen volt az új térkép rendezett megjelenítéséhez. A többről úgy ítéltük meg, hogy habár sokat javítanának az úgynevezett felhasználói élményen, azonban az oldal működéséhez nem elengedhetetlenek.

Ezt követően kezdtük meg az új oldal dizájnelemeinek kidolgozását. A bővítmény megfelelő működéséhez elsőként egy olyan – a bővítmény készítői által létrehozott – sablont választottunk, ami egyrészt kompatibilis volt a bővítménnyel, másrészt amivel egy olyan dizájnt tudtunk kialakítani, ami a Drupalban lévőhöz képest más irányt mutatott. Mindezzel az volt a célunk, hogy egy olyan megjelenést kölcsönözzünk a weboldalnak, ami részben a kortárs honlapkészítési trendekbe jobban illeszkedik, részben pedig modernebb kialakításával felhasználóbarátabb, nagyobb látogatottságú és kihasználtságú weboldallá válhat a jövőben.

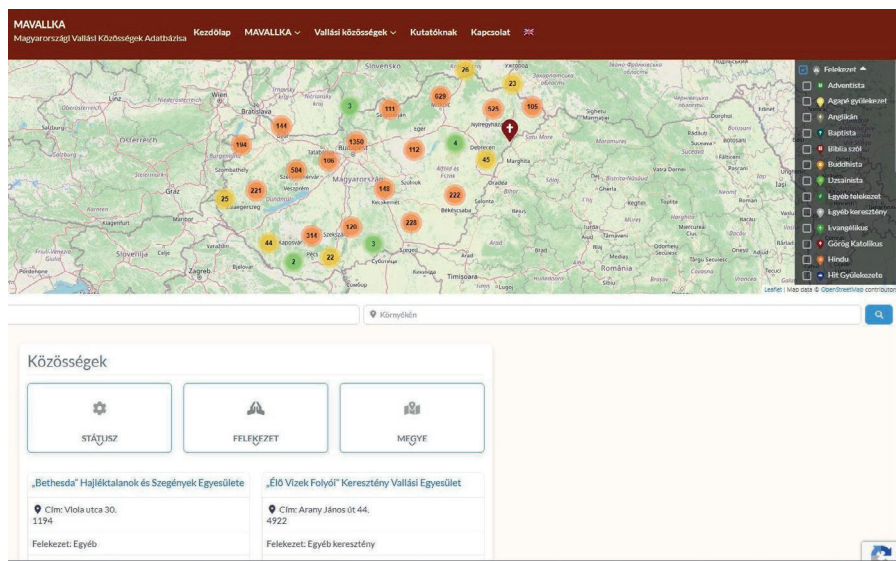
5. kép. A Drupal-alapú oldal kinézete

⁹ Vagy másként kiegészítő elem.

¹⁰ A bővítmény elérhetősége: <https://wpgeodirectory.com/downloads/marker-cluster/>.

6. kép. A WordPress-alapú weboldal kinézete

A következő lépésben létrehoztuk a honlap statikus oldalait, amelyek az általános és állandó információkat tartalmazzák a MAVALLKÁ-ról. Ezek az alábbiak voltak: „Kezdőoldal/Leírás”, „Együttműködő partnereink”, „Támogatóink”, „Megvalósítók”, „Publikációk”, „Kutatóknak” és a „Kapcsolat” oldal, majd feltöltöttük őket tartalommal. Ezt követően konfiguráltuk a GeoDirectory bővítményt, hogy megfelelően tudjuk majd betölteni az adatbázist. Ehhez az általános beállításokon túl mindenekelőtt létre kellett hozni a GeoDirectory-n belül egy olyan beviteli űrlapot, ami tartalmazta egy közösség összes adatát. Különböző típusú űrlapelemek hozzáadására volt lehetőségünk itt (pl. szöveg, checkbox, rádiógomb, lenyíló menü, dátum, telefon, e-mail stb.). Emellett minden elem esetében meg kellett határozni, hogy milyen adattípust lehet beleírni (pl. szöveg vagy szám), mi a neve, mi az egyedi azonosítója, a leírása, az alapértelmezett értéke ki nem töltés esetén, az úgynevezett helyfoglaló szövege (placeholder)¹¹, megjelenjen-e az adat a térképes verzióban is, kötelező-e az adat kitöltése, ikont lehet-e hozzárendelni. Ezen kívül adattípustól függően be lehetett állítani olyan validációkat is a beviteli mezőkre, amik szabályozzák azt, hogy biztosan helyes formátumba kerüljön kitöltésre az adat. Végül a beviteli

¹¹ A beviteli mezőknél a kitöltést segítik a mezőben megjelenő feliratok, amik a beírandó érték formáját, vagy a kitöltéshez szükséges információkat tartalmazzák addig, amíg a felhasználó nem kezd el begépelni a kért adatokat. Ezeket a segítő feliratokat nevezik helyfoglaló szövegnek vagy placeholdernek.

űrlap általunk kidolgozott elemei az alábbiak lettek: „Név”, „Leírás”, „Kategória”, „Cím”, „Felekezet”, „Alapítás éve”, „Meggzűnés éve”, „Státusz”, „Jogi státusz”, „Honlap”, „Facebook”, „E-mail-cím”, „Telefon”, „További címadatok”, „Postacím”. Ennek alapja a korábban elkészített, frissített és átdolgozott adattábla volt.

7. kép. Jobb oldalt látható a szerkesztő felületen a beviteli mezők listája, a bal oldalt pedig a „Title” mezőhöz kapcsolódó szerkesztőfelület.

The image shows two side-by-side panels from a web application. The left panel, titled 'Field Settings', contains various input fields for configuring a field: 'Data Type' (set to CHARACTER), 'Label' (set to Name), 'Admin name' (set to Title), 'Leírás' (set to Denomination name), 'Key' (set to post_title), 'Default value', and 'Placeholder value'. There are also checkboxes for 'Show in extra output location' and 'Map bubble', and buttons for 'Hide Advanced', 'Close', and 'Save'. The right panel, titled 'Add listing form', displays a list of fields to be added to the form. Each field has a checkbox, a label, and a data type icon. The fields listed are: 'Title' (Text), 'Leírás' (Textarea), 'Kategória' (Category), 'Cím' (Text), 'Felekezet' (Select), 'Alapítás éve' (Text), 'Meggzűnés éve' (Text), 'Státusz' (Radio), 'Jogi státusz' (Select), 'Honlap' (URL), 'Facebook' (Facebook), 'E-mail cím' (Email), and 'Telefon' (Text).

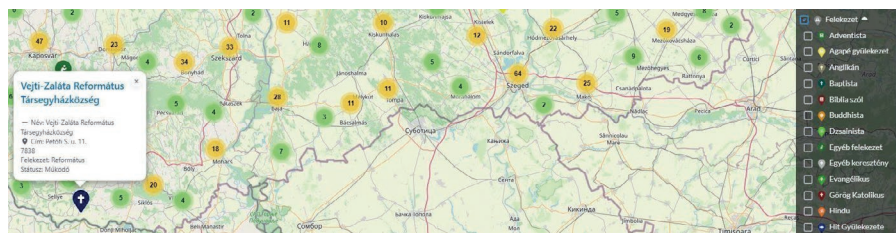
A beviteli űrlap kialakításával hoztuk létre az aktuális adatbázis tényleges felépítését, a betöltésre váró Excel adattábla oszlopainak adatait ezekkel a beviteli mezőkkel feleltettük meg. Az online adatbázisba történő betöltés előtt azonban át kellett alakítani az Excel adattáblát olyan formátumra, amelyet kezelni tud a GeoDirectory, azaz amelyet a bővítmény importáló eszköze elvárt. Jelen esetben ez egy CSV fájljt jelentett. Látható a korábbi kialakításokhoz képest, hogy a beviteli űrlap bizonyos adatelemeket már nem tartalmaz. A GDPR-szabályozás miatt innentől elkezdtünk figyelni arra is, hogy ne kerüljenek ki nyilvános felületre személyes adatok (pl. a hivatalos képviselő neve és személyes elérhetőségei). Ezen adatok közzétételéhez az érintett személyek egyesével történő, írásos engedélyére lenne szükségünk, ez azonban meghaladta a forrásainkat és a kapacitásainkat. Ezért a formai átalakítás és javítások mellett ezeket a védett adatokat törölni kellett abból a fájlból, amely betöltésre került végül a következő szakaszban.

Miután az adatok bekerültek a WordPress adatbázisába, folytattuk a bővítmény további beállítását és konfigurálását. Elsőként meg kellett határozni, hogy a Térképes adatbázis¹² oldal hogyan nézzen ki. Itt került elhelyezésre a

¹² Oldal elérhetősége: <https://mavallka.hu/index.php/location/>.

közösségek térképes megjelenítője, ahol egyrészt böngészési céllal kattintással és nagyítással egyaránt lehet navigálni a közösségek térképen elhelyezett elemei között, másrészt pedig jobb oldalon egy felekezetek közötti választólistával lehet szűrni a térkép adatait. Mindezek mellett beállítottuk azt is, hogy a térképen lévő egy-egy közösség ikonjára kattintva egy információs panel jelenjen meg, ami a jelenlegi beállítások alapján tartalmazza a legfontosabb adatokat és egy linket a közösség teljes oldalához.

8. kép. A MAVALLKA weboldal *Térképes adatbázis* oldalán látható térképes megjelenítő

A térkép alatt mindezen kívül egy gyorskeresőt helyeztünk el. Az oldal fő tartalmi részét a közösségek adatbázisának abc sorrendben megtalálható teljes listája foglalja el a legfontosabb kijelölt adatokkal és egy linkkel a közösség oldalához. Ennek a listának a tetején az eredeti weboldal koncepciója mentén – de tovább bővítve azt új elemekkel – három kategória segítségével szűkíthető a közösségek listája: a státusz, a felekezet és a vármegye alapján. Ez abban különbözik a korábbi kialakítástól, hogy egyrészt a Drupal rendszerben a státusz („működő”, „megszűnt”, „bizonytalan”) alapján nem lehetett szűkíteni a közösségeket, azonban ez egy informatív elem keresés szempontjából a jelenlegi adatbázis kialakításnál. Másrészt, mivel a felekezetek kategóriája az újabb gyűjtések és frissítések során bővült és szegmentálódott, igyekeztünk ehhez igazítva bővíteni és fejleszteni a felekezeti szűrési opciókat is. Harmadrészt pedig a korábbi települések alapján történő szűrési lehetőséget vármegyékre cseréltük, mert a településlista túlságosan elaprózta a keresési lehetőséget, mivel túl sok opció állt fenn.

9. kép. Szűkítési kategóriák a Drupal weboldalon

The screenshot shows the MAVALLKA website with a navigation bar containing links: Kezdőlap, Adatbázis, MAVALLKA, Publikációk, Együttműködők, Megvalósítók, and Kapcsolat. Below the navigation bar is a search bar with the text 'Keresés' and a search button. The main content area displays two filter categories: 'Felekezet' (Denomination) and 'Település' (Location). The 'Felekezet' category lists various religious groups with their counts: Katolikus (1958), Református (1295), Evangélikus (381), Jehova Tanúi (247), Baptista (206), Görög Katolikus (196), Adventista (116), Pünkösdi (101), Hit Gyülekezete (93), Izraelita (56), Buddhista (49), Ortodox (43), Metodista (30), Mormon (23), Unitárius (11), Muszlim (8), Keresztény (6), Krisna-tudatúak (4), Anglikán (1), and Nazárenus (1). The 'Település' category lists various cities with their counts: Budapest (485), Miskolc (63), Debrecen (55), Szeged (46), Pécs (43), Győr (39), Nyíregyháza (31), Székesfehérvár (31), Érd (24), Eger (23), Sopron (23), Kecskemét (22), Szombathely (22), Veszprém (21), Hódmezővásárhely (20), Kaposvár (19), Esztergom (18), Szolnok (17), Tatabánya (17), and Baja (16). Below these filters is a 'Listás keresés' (List search) section with a table showing search results.

Név	Felekezet	Cím	Weboldal	
"Krisztus Ügye" Lelki Család	Katolikus	1125 Budapest Városcsúti út 1/a	www.krisztusugye-fso.org	Részletek
"Szent Kamill Leányai" Szerzetes Intézmény	Katolikus	4405 Nyíregyháza Kállói út 58	www.kamillianusnoverek.hu	Részletek

10. kép. A MAVALLKA weboldal „Térképes adatbázis” oldalán látható három szűrő és a közösségek teljes listájának megjelenítője

Közösségek

The screenshot shows the 'Közösségek' (Communities) page on the MAVALLKA website. At the top, there are three filter buttons: 'STÁTUSZ' (Status), 'FELEKEZET' (Denomination), and 'MEGYE' (County). Below these filters is a list of communities. The first community is '„Bethesda” Hajléktalanok és Szegények' with a location pin icon, address 'Cím: Viola utca 30. 1194', denomination 'Felekezet: Egyéb felekezet', and status 'Státusz: Működő'. The second community is '„Irányító Az Együttérzéshez” Test-Tud' with a location pin icon, address 'Cím: Szekszárdi utca 11. 1138', denomination 'Felekezet: Egyéb', and status 'Státusz: Működő'. A dropdown menu is open under the 'FELEKEZET' filter, showing a list of denominations: RÓMAI KATOLIKUS, REFORMÁTUS, EVANGÉLIKUS, JEHOVA TANÚI, EGYÉB KERESZTÉNY, BAPTISTA, GÖRÖG KATOLIKUS, EGYÉB FELEKEZET, HIT GYÜLEKEZETE, ADVENTISTA, PÜNKÖSDI, and BUDDHISTA.

A következő lépésben az adott közösségek adatlapjaira fókuszáltunk. Meghatároztuk azt, hogy az egy-egy közösség részletes adatait tartalmazó oldal hogyan, illetve milyen elemekből épüljön fel. Ennek végeredményeként a közösségi adatlapokon megtalálható a közösség neve, valamint alatta azok a kategóriák, amikbe tartozik a közösség. Továbbá ezek a kategóriák linkként is működnek, rájuk kattintva azoknak a közösségeknek a listáját láthatjuk, amikhez az adott kategória hozzárendelésre került. Itt is megtekinthető térképen a közösség pontos helye, illetve a jobb oldalon külön kiemelve a pontos címe. Mindezek alatt a közösséghez tartozó további adatokat szerepeltettük, úgymint: felekezet, státusz, alapítás és megszűnés éve, jogi státusz. Végül egy összesítő blokkban az elérhetőségek címszó alatt olvasható a Facebook-elérhetőség, e-mail-cím, telefon- és postacím adatok, amennyiben ezek elérhetőek voltak.

11. kép. Egy közösség adatlapja, oldala

MAVALLKA
Magyarországi Vallási Közösségek Adattáza

[Kezdőlap](#)
[MAVALLKA](#)
[Vallási közösségek](#)
[Kutatóknak](#)
[Kapcsolat](#)

Budapest Kelenföld Református Anyae gyházközség

Közösség Categories: [Budapest](#) [Felekezet](#) [Megye](#) [Működő](#) [Református](#) [Státusz](#)

Térkép

Cím
Október 23. u. 5 fsz 2.
Budapest
Budapest
1117
Hungary

Felekezet
Református

Státusz
Működő
Alapítás éve: 1926

Jogi státusz
egyház

Elérhetőségek
Honlap
E-mail cím: kelenref@t-online.hu
Telefon: 06 1 209 6361

Végül fontos újítás volt, hogy létrehoztunk egy oldalt „Új közösség hozzáadása” névvel, ahol a felhasználók új, az adatbázisban esetlegesen nem szereplő közösségek adatait küldhetik be a MAVALLKA üzemeltetői részére. Ezen az űrlapon a felhasználóknak ugyanolyan részletességgel van lehetőségük megadni az adatokat, mint amivel az adatbázis létrehozása során dolgoztunk. Ezzel szerettünk volna teret engedni az úgynevezett crowdsourcing¹³ lehetőségének, ami során a felhasználók maguk tudják bővíteni – az esetek egy részében akár pontosabb adatokkal is – az adatbázist, szakmai vagy akár személyes érdekeltség okán (Greengard 2024). Az így beküldésre kerülő adatok természetesen csak megfelelő adminisztrátori ellenőrzés és pontosítás után kerülhetnek be ténylegesen az adatbázisba. Továbbá létrehoztunk egy kapcsolati űrlapot is, ahol minden egyéb kérdéssel kapcsolatban kereshetik a felhasználók az adatbázis üzemeltetőit, legyen az egy hibás adat javításának, vagy esetleges további információknak a kérése.

12. kép. Új közösség hozzáadása űrlap

Új közösség hozzáadása

Az adatbázisból hiányzó közösség felviteléhez kérjük töltsse ki az alábbi űrlapot.

Az űrlap beérkezése után annak feldolgozása néhány napot igénybe vesz. A feldolgozás után adatvédelmi szempontok miatt töröljük az űrlapot és értesítést se küldünk a közösség felviteléről az adatbázisba. Megértésüket köszönjük.

Köszönjük, hogy segíti munkánkat és támogatja a szabad információáramlást.

Név

E-mail cím

Tárgy

Felekezeti neve

Leírás

Felekezeti címe
Irányítószám, város, utca/házzszám

Felekezeti
Kérjük, válasszon egy opciót – ▾

Alapítás éve
pl.: 1995

Megszűnés éve
pl.: 1995

Státusz
Működő ☒ Megszűnt ☐ Bizonytalan ☐

Honlap

Facebook

Felekezeti e-mail címe

Felekezeti telefonszáma

További címadatak
székhely, telephely stb.

Postacím

További megjegyzések

¹³ A crowdsourcing, avagy legpontosabb fordításában a 'közösségi tartalomfejlesztés módszere' mára már igen elterjedt: például így működik a Wikipédia tartalomgyártásának folyamata vagy a Fortepan képadatbázisának metaadatolása is. A fogalom magyar elnevezése még nem szilárdult meg teljesen.

Utolsó pontként az új honlap létrehozása, illetve az adattábla frissítése és átalakítása mellett egy harmadik vonalon is igyekeztünk fejleszteni a MA-VALLKA adatbázisát. Ebben a projektszakaszban kezdtük meg az úgynevezett mélyfúrások metodikájának kidolgozását, és ezt két kisebb településen tetteltük. Az egyik ilyen település Szolnok volt, a másik Szarvas. A mélyfúrások elsődleges célja alapvetően kvalitatív adatok gyűjtése az egyes közösségekről. Ebben a szakaszban még csak beavatkozás nélküli módszerek útján, online és nyomtatott forrásokból gyűjtöttünk adatokat annak érdekében, hogy lássuk, mik azok az adatok, amik nyilvános forrásokból is kigyűjthetők, és melyeket kell majd esetlegesen a tervezett jövőbeli fejlesztési időszakokban személyesen, az adott közösségek képviselőitől vagy vezetőitől megkérdezni. Elsődlegesen olyan kvalitatív adatokra voltunk kíváncsiak, amelyek az adott közösség és/vagy vallási épület történetére, jelenkori állapotára, helyzetére, illetve különböző érdekességekre és további egyedi információkra koncentrálnak. Emellett a mélyfúrás során lehetőség van arra is, hogy a koncentrált, csak adott településre fókuszáló vizsgálat nyomán pótolni lehessen esetlegesen az olyan közösségeket, amelyeket az adattábla összeállításakor nem találtunk meg online elérhetőség hiányában. A kvalitatív mélyfúrás lehetőséget ad arra, hogy az adott közösségekről ne csak alapadatokat szolgáltatassunk, hanem létrehozassunk egyfajta részletes, egyedi adatokat tartalmazó profilt és adatlapot is a későbbiekben.

A 2023-as fejlesztés fő célja: a nyelvésítés

2023-ban került sor a harmadik, jelenleg legutolsó olyan fejlesztési szakaszra, amelyet a HUN-REN-SZTE Convivence – Vallási Pluralizmus Kutatócsoport támogatott. Itt elsődlegesen a honlap fejlesztésére helyeztük a hangsúlyt, ezért a projektnek csak kisebb részét tette ki az, hogy valamelyest átnézzük a bevitt adatokat. Ennek során a komolyabb hibákat javítottuk ki elsődlegesen. A fő cél azonban nem a közösségek újbóli, egyesével történő átnézése volt ezúttal, hanem a mavallka.hu angol nyelvre történő átültetése, továbbá a szükséges frissítések elvégzése. A frissítések itt önmagukban jóval többet jelentenek egy-egy telepítés lefuttatásánál; ilyenkor gyakori, hogy hiba keletkezik a különböző bővítmények közötti kompatibilitásban vagy a honlapon történő adatok megjelenítésében. Ezért mindenekelőtt a frissítések lefuttatásával, és az ebből adódó hibák kijavításával kezdtük a kivitelezést. Ezután következett a nyelvésítés folyamata. A honlapok többnyelvűvé alakításához a WordPress keretrendszeren belül szükség van egy bővítményre. A bővítmények megfelelő kiválasztása ugyanolyan fontos lépés a stabil oldal létrehozása szempontjából, mint maga a keretrendszer kiválasztása. Ha nem olyat választunk, ami stabil

fejlesztői háttérrel rendelkezik előfordulhat, hogy rövid időn belül cserélni kell, ami jelentős munkákat igényel. Ha pedig nem cseréljük az elavult, nem frissített bővítményeket, akkor biztonsági rés jöhet létre, ami lehetőséget biztosít például az oldal feltörésére.

Alapvetően egy jól működő, a megfelelő funkciókkal rendelkező fordítóbővítmény megtalálása nem könnyű feladat. Először is egy fordítónak képesnek kellene lennie arra, hogy le tudja fordítani a keretrendszer szükséges elemeit (ez az, amit a legtöbb bővítmény tud biztosítani). Továbbá képesnek kell lennie a felhasznált sablon és a számtalan különböző komplexitással és precizitással elkészített bővítmény fordítására is. Ez utóbbiakra még a legminőségibb fordító bővítmények sem képesek teljeskörűen a legtöbb esetben, mert annyira sok (különböző mértékű alapossággal leprogramozott) bővítménnyel kellene kompatibilisnek lenniük, ami majdhogynem lehetetlen. A kompatibilitás ugyanis azt jelenti két program között, hogy saját programkódjukat úgy alakítják ki, hogy azok a másikkal együtt használva biztosan jól működjenek. Emellett fontos, hogy a bővítmények folyamatos frissítése és javítása se tegye tönkre ezt a kompatibilitást, tehát állandó felülvizsgálatokra van szükség a kódot tekintve mind a két oldalról. Éppen ezért, amikor például egy olyan komplex bővítmény használata mellett döntünk, mint az adatbázis szolgáltatására alkalmas GeoDirectory, fontos, hogy olyan fordító bővítményt válasszunk mellé, ami nem csak kompatibilis, de minőségi szempontból is magasszintű.

A kompatibilitásról a jelentősebb, nagyobb mértékben használt bővítmények általában szolgálatnak is információkat a felhasználókkal. Az előzetes adat- és információgyűjtés nyomán úgy láttuk, hogy a GeoDirectory-t a WordPress Multilingual Plugin¹⁴ (röviden WPML) nevű bővítménnyel lehet magas minőségben, több nyelven szolgáltatni. Ez alapvetően egy fizetős bővítmény, nincs olyan ingyenes verziója, amivel el lehetett volna készíteni a honlap angol verzióját is megfelelően. Jelenleg a honlapok nyelvesítésére képes bővítmények között a WPML az egyik legismertebb, legtöbbet használt, legtöbb bővítménnyel kompatibilis bővítmény. Éppen ezért – hogy mindezt megfelelően teljesíteni tudja – egy rengeteg beállítással és opciókkal bíró, komplex bővítménnyel beszélünk. Ennek kiismerése és konfigurálása nem csak hogy nem egyszerű, de különösen fontos feladat a későbbi gördülékeny működés érdekében, ezért a legfrissebb fejlesztési szakaszban erre a fázisra igyekeztünk kellően nagy hangsúlyt fektetni a nyelvesítés implementálása előtt.

A bővítmény működésének tesztelését követően kezdtük meg a fordítási munkákat. A fordításba itt beletartozik a keretrendszer, a sablon, a GeoDirectory bővítmény és az oldalak tartalmi része is, azonban a GeoDirectory

¹⁴ A bővítmény weboldala itt érhető el: <https://wpml.org/>.

fordítása során komolyabb akadályokba ütköztünk. Ennek oka az volt, hogy a GeoDirectory eredetileg angol nyelvű, így az általa megjelenített elemek is angolul voltak olvashatóak. Általában a szövegek egy jelentős része személyre szabható minden bővítménynél, itt például a közösséghez tartozó adatok címe, leírásai, a választható kategóriák, felekezet stb. mind egyénileg megadhatóak voltak. Mi ezeket a honlap létrehozásakor mind magyarul hoztuk létre, mert a WordPress rendszerében létrehozott MAVALLKA első változata csak magyar volt. Ahhoz, hogy az oldal megfelelően működjön, első körben az eredetileg angol nyelvű bővítmény magyarra átírt részeit vissza kellett írni angolra, és csak azután lehetett létrehozni a bővítmény magyar megfelelőjét a WPML-lel. Miután ezzel elkészültünk, elkezdtük a honlap kétnyelvűvé alakítását, amely az alábbi lépésekből állt. Először konfiguráltuk a WPML bővítményt, azaz az általános beállításait testre szabtuk az igényeinknek megfelelően. Ezt követték a fordítási munkálatok. Fontos hangsúlyozni, hogy itt nem egy automatizált, gépi fordításról van szó, tehát minden elemnek (pl.: oldalcím, beviteli mező neve, kategória neve, oldal szövege) nekünk kellett kézzel megadni az angol nyelvű megfelelőjét. A WPML csak egyfajta keretet biztosít a kétnyelvű megjelenítéshez, és habár képes a tartalmak automatikus fordítására, a bővítmény azon részének használata további díjakkal jár. Ráadásul a gépi, automatikus fordítás nem tekinthető pontos és hibátlan fordításnak, nem tudja kezelni azt, hogy ha egy szónak több jelentése is van például.

A honlap elemeinek fordítását az alábbi sorrendben készítettük el. A fordítási munkálatok első szakaszában az általános, statikus oldalak (mint például a MAVALLKA leírása vagy a támogatók oldal) tartalmainak angol nyelvű átültetésén dolgoztunk. Ezzel párhuzamosan végeztük a statikus oldalak címeinek, továbbá a láblécben és az oldalsávban található elemeknek a fordítási munkálatait. Utána kezdtük el lefordítani a GeoDirectory-nak azokat a részeit, amelyek felelősek a „Térképes adatbázis” és a „Keresés” menüpont alatt lévő elemek megjelenítésért. Így lefordítottuk az adatbázis adattípusait (pl.: cím, térkép, felekezet, státusz, jogi státusz, alapítás éve, elérhetőség), a hozzájuk tartozó állandó, általában választható elemeket (pl.: katolikus, református, működő, bizonytalan, vallási egyesület), illetve a beviteli mezőkhöz tartozó egyéb adatokat. Elkészítettük továbbá az „Új közösség hozzáadása” és a „Kapcsolat” menüpont alatt található űrlapok angol megfelelőit is. Végezetül pedig lefordítottuk GeoDirectory és a sablon olyan állandó elemeit, amelyek az alapfelépítés részének tekinthetők, mint például az előző, következő vagy a keresés feliratok.

TOVÁBBI LEHETŐSÉGEK A MAVALLKÁ-BAN

A tanulmány zárófejezetében azokra a lehetőségekre és elképzelésekre térünk ki, amelyekkel az adatbázist még korszerűbbé és részletesebbé lehetne tenni. Az első és legfontosabb fejlesztés a mélyfúrások kiterjesztése lehetne minden, az adatbázisban szereplő közösségre vonatkozóan. Ehhez szükség lenne az online források mellett bevonni levéltári és könyvtári (nyomtatott) forrásokat is, továbbá kvalitatív interjúkat készíteni az adott közösségek vezetőivel és/vagy képviselőivel. Ennek nyomán integrálhatóak lennének a hozzávetőleges közösségi létszámadatok, továbbá az épületekről, templomokról, imaházakról készült fotók is, amelyeknek a weboldalon adatbázis oldalról már előkészítettük a betöltési lehetőségét. Ugyancsak hasznos lenne a közösségek mellett integrálni az adatbázisba a vallási vonatkozású és vallásrégészeti műemlékeket, látványosságokat és épületeket is, ezáltal kiterjesztve az adatbázis hatókörét a turizmus irányába is. Hasonló célt szolgálhatna a különböző, mindig aktuális vallási fesztiválok és rendezvények folyamatos gyűjtése és megjelenítése is egy külön menüpont alatt, naptár integrációval egybekötve. További kiaknázatlan terület lehet az adatbázison alapuló, intézményi hálózatkutatás irányába történő terjeszkedés, és/vagy a vallásközi párbeszéd elősegítése egy, az oldalba integrált fórumon és chatfelületen keresztül. Emellett fontos lenne nagyobb hangsúlyt fektetni a nyilvános megjelenésre a különböző social media felületeken való regisztrációval és aktív jelenléttel, továbbá a megfelelő mennyiségű és minőségű marketing-tevékenység bevonásával. Mindebből következik, ahogy az oldal feltörésének példája is mutatja, hogy az időszakos fejlesztési hullámok mellett fontos lenne olyan folyamatos működési keret biztosítása, amely lehetővé teszi az állandó informatikai biztonsági frissítések, az éves fenntartási költségek és a folyamatos marketing és social media aktivitás fenntartásának lehetőségét.

Végül fontos kiemelni, hogy informatikai oldalról is számos kiaknázatlan lehetőség van még a MAVALLKÁ-ban. Ezek közül az egyik legfontosabb, hogy a weboldal nem rendelkezik a mai weblapkészítési trendeknek megfelelő kezdőoldallal. Jelenleg az oldal a MAVALLKA adatbázis ismertető szövegével nyílik meg, azonban egy weboldal kezdőfelületét általában szolgáltatásai bemutatására, a felhasználók informálására, érdeklődésük felkeltésére szokták használni, abból a célból, hogy aktív és visszatérő olvasói és használói legyenek a weboldalnak. Az adatbázis abban az esetben tud élővé válni, ha használják, ezért szükséges a fentebb említett marketing-tevékenység és nyilvános megjelenés is, amit nagyban támogatna egy megfelelően elkészített, a felhasználót megragadó és megtartó kezdőoldal, és egy ehhez illeszkedő logó elkészítése. Kiaknázatlan lehetőségeket kínál még maga a GeoDirectory bővítmény a további kiegészítőinek esetleges implementálásával, bár figyelembe kell venni,

hogy ezek nagyobb része csak díj ellenében érhető el. Lehetőség van például összetett kereső használatát biztosítani a felhasználók számára, amivel bármelyik metaadatra rá lehetne szűrni és keresni. Emellett egyes beviteli mezők automatikus kitöltés funkciót is kaphatnának.¹⁵ Egy másik kiegészítővel akár ahhoz is lehetőséget lehetne biztosítani, hogy a közösség vezetője úgymond igényt nyújtson be egy közösségre, mint sajátjára, abból a célból, hogy annak adatait szerkeszthesse, kezelhesse – így az adott közösséget akár ellenőrzöttként, hitelesítettként is meg lehetne jelölni. Természetesen itt megfontolandó, hogy ebben az esetben hozzáférést kell adni az érintetteknek a honlaphoz, amit csak megfelelő előkészületekkel, ellenőrzésekkel és folyamatos monitorozással célszerű megtenni. A weboldalhoz a Google Analytics követőkód hozzáadására is lehetőség lenne, amivel figyelemmel lehet követni részletesen, hogy mekkora a weboldal felhasználói forgalma, illetve, hogy milyen számú és összetételű a felhasználói közösség. Végül a weboldal kinézete is továbbfejleszthető lenne egy komplexebb sablon használatával, illetve a közösségi oldalak struktúrájának és kinézetének egyedibbre szabásával, ami vonzóbbá tehetné a MAVALLKA adatbázist az érdeklődők számára. Mindennek nyomán fontosnak tartjuk, hogy a MAVALLKA-projekt az eddigi fejlesztési irányvonalakat továbbgondolva folyamatosan fejlődjön és egyre jobbá, összetettebbé, informatívabbá és felhasználóbaráttá váljon, mert hazai szinten egy olyan, mondhatni egyedülálló fejlesztésről van szó, amelyben még számos kiaknázatlan lehetőség rejtőzik.

IRODALOM

- Brenan, M. (2018, December 24.). „Religion Considered Important to 72% of Americans.” *Gallup*. <https://news.gallup.com/poll/245651/religion-considered-important-americans.aspx>
- BuiltWith®. (n.d.)a. *CMS Usage Distribution in the Top 1 Million Sites: Distribution for websites using CMS technologies*. BuiltWith® Pty Ltd, Retrieved March 29, 2024, from <https://trends.builtwith.com/cms>
- BuiltWith®. (n.d.)b. *CMS Usage Distribution in Hungary: Distribution for websites using CMS technologies*. BuiltWith® Pty Ltd, Retrieved March 29, 2024, from <https://trends.builtwith.com/cms/country/Hungary>
- Drupal. (2024, January 11). *Drupal 8 Kézikönyv*. https://www.drupal.org/hu/docs/user_guide/hu/understanding-drupal.html
- Gallup. (2024. March 29.). *How Religious Are Americans?* [Press release]. <https://news.gallup.com/poll/358364/religious-americans.aspx>

¹⁵ Autocompleter function: a beviteli mező a belekattintás után azonnal felkínálja a leggyakoribb kereséseket, és az első néhány bevitt karakter alapján további választható opciókat jelenít meg a felhasználó számára.

- Greengard, S. (2024, January 5). *crowdsourcing*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/money/crowdsourcing>
- Heidl Sára – Szilárdi Réka. (2022). „Privát vallásosság, spirituális közösség. Az Everness Fesztivál résztvevőinek vallási/spirituális vizsgálata.” *Erdélyi Társadalom*, 20(1), 81–96. DOI: <https://doi.org/10.17177/77171.268>
- Jones, J. M. (2022. December 21.). „In U.S., Childhood Churchgoing Habits Fade in Adulthood.” *Gallup*. <https://news.gallup.com/poll/467354/childhood-churchgoing-habits-fade-adulthood.aspx>
- Lallie, H. S., Shepherd – L. A., Nurse – J. R. – Erola, A. – Epiphaniou, G. – Maple, C. – Bellekens, X. (2021). „Cyber security in the age of COVID-19: A timeline and analysis of cyber-crime and cyber-attacks during the pandemic.” *Computers & security*, 105, 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2021.102248>
- Lipka, M., Gecewicz, C. (2017). *More Americans now say they're spiritual but not religious*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2017/09/06/more-americans-now-say-theyre-spiritual-but-not-religious/>
- Magyar, G. (2007). „Tartalomkezelés a médiakonvergenciában.” *Magyar Tudomány*, (7), 923–929. <https://epa.oszk.hu/00600/00691/00043/pdf/923-929.pdf>
- Máté-Tóth András. (2014). „Vallásnézet. A kelet-közép-európai átmenet vallástudományi értelmezése.” *Cluj Napoca/Kolozsvár: Korunk*.
- Nádasi, A – Racsko R. (2013). *IKT erőforrás-menedzsment*. EKF Líceum Kiadó. <https://mek.oszk.hu/14600/14617/pdf/14617.pdf>
- Newport, F. (2017, December 22). 2017 Update on Americans and Religion. *Gallup*. <https://news.gallup.com/poll/224642/2017-update-americans-religion.aspx>
- Palicz, T. – Bencsik, B. – Szócska, M. (2021). „Kiberbiztonság a koronavírus idején – a COVID-19 nemzetbiztonsági aspektusai.” *Scientia et Securitas*, 2(1), 78-87. DOI: <http://doi.org/10.1556/112.2021.00001>
- Pew Research Center. (2015). *U.S. Public Becoming Less Religious*. <https://www.pewresearch.org/religion/2015/11/03/u-s-public-becoming-less-religious/>
- Pew Research Center. (2017). *Religious Belief and National Belonging in Central and Eastern Europe*. <https://www.pewresearch.org/religion/2017/05/10/religious-belief-and-national-belonging-in-central-and-eastern-europe/>
- Pew Research Center. (2018). *Being Christian in Western Europe*. <https://www.pewresearch.org/religion/2018/05/29/being-christian-in-western-europe/>
- Pollack, D. (2008). „Religious change in Europe: Theoretical considerations and empirical findings.” *Social compass*, 55(2), 168-186. DOI: <https://doi.org/10.1177/0037768607089737>
- Smith, A. G (2021). *About Three-in-Ten U.S. Adults Are Now Religiously Unaffiliated*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/religion/2021/12/14/about-three-in-ten-u-s-adults-are-now-religiously-unaffiliated/>
- Ulven, J. B. – Gaute, W. (2021). „A Systematic Review of Cybersecurity Risks in Higher Education.” *Future Internet*, 13(2), 39. DOI: <https://doi.org/10.3390/fi13020039>

L'Harmattan France
5-7 rue de l'Ecole Polytechnique
75005 Paris
T.: 33.1.40.46.79.20
Email: diffusion.harmattan@wanadoo.fr

L'Harmattan Italia SRL
Via Degli Artisti 15
10124 TORINO
Tél: (39) 011 817 13 88 / (39) 348 39 89 198
Email: harmattan.italia@agora.it

Korrektúra: Vincze Péter
Borítóterv: Kára László
Tördelés: Kovácsné Daróczi Annamária
Nyomdai kivitelezés: Prime Rate Zrt.
Felelős vezető: Tomcsányi Péter